

Břetislav Ditrych

PROTI RUDÉMU BARONOVI

PILOTI A LETECKÁ ESA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

EDICE MAGNETKA

EDICE
MAGNETKA

PRAŽSKÁ
VYDAVATELSKÁ
SPOLEČNOST

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Letecká esa, to jsou hoši,
co dokážou být v případě potřeby
a ve správný čas na správném místě.
Hodně záleží i na štěstí.
Naši byli dobří piloti, vynikající stíhači,
ale je mezi nimi hodně těch,
kteří nesestřelili žádné německé letadlo.

(Americký pilot William Lambert,
který sestřelil 22 německých strojů)

Břetislav Ditrych

Proti Rudému baronovi

PILOTI A LETECKÁ ESA V 1. SVĚTOVÉ VÁLCE

PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST
NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Ediční rada Edice Magnetka:

prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc., (FFUK, Technická univerzita Liberec)
doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)
doc. PhDr. Radek Fukala, Ph. D. (Univerzita Hradec Králové)
PhDr. Miloslav Martínek, CSc.
JUDr. František Čermák

Copyright © Břetislav Ditrych, 2011
Czech edition © Pražská vydavatelská společnost (vazba V2), Nakladatelství Epocha (vazba V8), 2011
MK ČR E 17663
ISSN 1802-6915
ISBN 978-80-7250-548-7 (PRAŽSKÁ VYDAVATELSKÁ SPOLEČNOST)
ISBN 978-80-7425-092-7 (NAKLADATELSTVÍ EPOCHA)

Dopoledne 28. června 1914 zastřelil devatenáctiletý bosenský Srb Gavrilo Princip dvěma ranami z pistole arcivévodu Františka Ferdinanda a jeho ženu. Evropa, rozdělená na Trojdohodu (Francie, Velká Británie, Rusko) a Trojspolek (ústřední mocnosti – tj. Německo, Rakousko-Uhersko a Itálie) se chystala na válku. Na konci července ji vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku a 12. srpna vpadla císařská a královská armáda na srbské území.

Prvního srpna večer předal německý velvyslanec v Rusku na ministerstvu zahraničí dokument s vyhlášením války, 3. srpna vyhlásilo Německo válku Francii. Den nato vstoupili němečtí vojáci na území Belgie a Velká Británie vyhlásila válku Německu.

Začala válka, která dostane označení 1. světová. Mnozí vedoucí představitelé bojujících zemí předpokládali, že skončí do Vánoc, nejpozději Velikonoc příštího roku. Trvala však do 11. listopadu 1918 a přinesla smrt či zranění milionům vojáků a civilistů.

Velká válka

1914

Na začátku války bylo ve výzbroji bojujících zemí asi 700 letadel, z toho v Německu 232, Rakousku-Uhersku 65, v Rusku 244, ve Francii 156 a v Anglii 56. Byly to jednomotorové, jedno- nebo dvoumístné stroje, hlavně dvouplošníky s maximální rychlostí 90 až 130 kilometrů za hodinu, nosností 150 až 300 kilogramů a s délkou letu 2 až 4 hodiny. V Rusku, Anglii a Francii, později v Itálii a Spojených státech, byly používány většinou francouzské rotační motory o výkonu 50–80 koňských sil, letectvo Německa používalo silnější motory chlazené vodou. Zpočátku sloužila letadla pouze pro průzkum, dříve prováděný jezdectvem, k řízení dělostřelecké palby byly využívány především pevně upoutané balony. Jen pro srovnání – k průzkumu do hloubky 100 kilometrů potřebovali jezdci na koních několik dní, posádce letadla stačilo několik hodin. Zprávy letci předávali velitelství buď osobně, jindy je shazovali z letadla ve zvláštním pouzdře, vystřelovali rakety, někdy stačil jen domluvený pohyb stroje.

Dne 26. července 1914 proběhla u sochy města Štrasburku na Place de la Concorde a u rakousko-uherského velvyslanectví v Rue Varenne manifestace Čechů žijících v hlavním městě proti rakouské monarchii. O necelý měsíc později, přesně 22. srpna, se konal v pařížské Invalidovně slavný hromadný odvod českých dobrovolníků do Cizinecké legie. Druhý den muži odjeli k výcviku do Bayonne v jižní Francii. Rota Nazdar, první česká národní jednotka, tam vznikla 31. srpna 1914 a byla zařazena jako 1. rota praporu C pochodového pluku Cizinecké legie. Měla 250 mužů rozdělených do 4 čet a velel jí francouzský kapitán Marie Léon Joseph Sallé. Cvičili se starými puškami, opakovačkami, modelem z roku 1886. Osudy roty Nazdar si zaznamenával pařížský Čech Josef Antoš. Také byl zpočátku optimistický: *Všeobecně se soudí,*

že válka nepotrvá déle 3 měsíců, nejdéle tak do Vánoc. Neradi bychom podepisovali na delší čas, abychom nemuseli pak dosluhovat.

Německé jednotky vpadly 4. srpna do Belgie, jejich cílem byla Francie a Paříž. Němci doufali, že porazí Francii během šesti dnů. Soustředění německých vojsk u belgických hranic hlásili už předtím francouzští piloti, ale velení armády jejich zprávám nedůvěřovalo. Velká Británie vyhlásila válku Německu. O deset dní později vstoupili Němci do Bruselu. Ráno 25. srpna shodila vzducholoď Zeppelin několik pum na Antverpy. O život přišli první letci, nebylo to však v přímém souboji. Německý nadporučík Jachnow sloužil jako pilot v tureckých službách za 1. balkánské války (1912). Zabil se při leteckém neštěstí v severní Francii, francouzský seržant Bridou se zřítil při návratu na základnu, anglický podporučík Skene s mechanikem Barlowem se zřítili při letu z Francie u Doveru.

Dne 22. srpna 1914 byli německými děly sestřeleni dva britští letci – poručík Waterfall a podporučík Bailey. Vydali se na průzkumný let do oblasti Monsu a Soignies v Belgii. Po bitvě u Monsu musely britské a francouzské jednotky ustoupit k řece Marně. Nad Paříží se objevilo německé letadlo, které shodilo několik pum a letáky oznamující porážku francouzské a ruské armády. Po měsíčním nepřetržitém postupu se německá armáda dostala 3. září až do vzdálenosti pouhých 40 kilometrů od Paříže. Hlavnímu městu hrozilo vážné nebezpečí.

Bitva na Marně začala 5. září a trvala čtyři dny. Zúčastnilo se jí 1 275 000 německých, 1 000 000 francouzských a 125 000 britských vojáků. Cílem anglo-francouzských sil bylo zastavit postup německých jednotek a přejít do protiútoku. To se podařilo. Němci byli nuceni ustoupit za Marnu a o několik dní později za řeku Aisne. Do Paříže se sice nedostali, ale snažili se proniknout k belgickému a francouzskému pobřeží. A boje na západní frontě trvaly další čtyři dlouhé roky. Ve stejné době, tedy v září 1914, byla rakousko-uherská armáda v Haliči donucena ustoupit před Rusy.

První letecký nálet na Německo podnikli Britové 22. září. Jejich stroje zaútočily na hangáry vzducholodí u Kolína nad Rýnem a Düsseldorfu.

V Haliči postoupila ruská armáda hluboko na území Rakouska.

Nad Francií, v Jonchery nedaleko Remeše, došlo 5. října 1914 k historicky prvnímu vzdušnému souboji. Dva francouzští letci

(pilot Joseph Frantz a mechanik Louis Quénault) na dvoumístném stroji Voisin s tlačnou vrtulí sestřelili kulometem Hotchkiss německý stroj Aviatik s dvoučlennou posádkou, který se vracel do svých linií. Řídil ho dvacetiletý pilot Schliechting, čtyřiadvacetiletý poručík von Zangen byl pozorovatelem. V té době ještě piloti shazovali na pěšáky ocelové šipky, nebo vrhali granáty, Frantz si však na svůj stroj namontoval kulomet. *Přiblížil jsem se k Aviatiku a byl nad ním asi 200 metrů, to mi dovolovalo slétnout střemhlav, získat rychlost a dostat se do zad. Myslím, že mě vůbec neviděl,* popsal Frantz krátce svůj úspěch. *Po pár stech metrech jsem přistál na strništi. Musím přiznat, že jsem byl dojatý, zatím jsem neviděl mrtvé piloty…* Jedna střela trefila německého pilota do krku, druhá způsobila výbuch motoru a letadlo se v plamenech zřítilo do francouzských linií. Seržant Frantz, který už byl nositelem vojenské medaile, byl jmenován Rytířem Čestné legie; Quenault dostal vojenskou medaili. *Vojáci na zemi mohli pozorovat letecké souboje – fantastickou epizodu moderní války,* napsal 24. října list *L'Illustration*. Účinnost ocelových šipek byla nevelká, na živé cíle je vrhali Francouzi, Angličané i Rusové. Jeden konec byl ostrý, druhý rozšířený. V ruské armádě navrhl „létající střely" V. A. Slesarov, byly dlouhé 10 cm a vážily 16 gramů, měly aerodynamický tvar a velkou průraznost. Do letadla jich piloti brali několik set.

Anglický poručík Reginald Marix bombardoval 8. října znovu hangáry vzducholodí u Düsseldorfu. O týden později pronikli Němci do belgického přístavu Ostende. Střídavě bylo obsazeno město Ypry. 8. října vzlétl z Antverp letoun Sopwith Tabloid, dostal se nad hangáry vzducholodí u Kolína nad Rýnem a zničil nový Zeppelin Z.XI.

Dne 23. října 1914 odjel prapor C s rotou Nazdar do Champagne. Po krátkém období v záloze zaujala rota postavení v zákopech nedaleko obce Verzenay u Remeše. Tam získali dobrovolníci první zkušenosti ze zákopové války.

Zpráva z východní fronty: Německé jednotky postupují na polském území, dříve zabraném Ruskem, až k Lodži. Turecko vyhlásilo válku mocnostem Dohody, Spojené státy zatím zachovávají neutralitu.

Z letiště ve francouzském Belfortu vzlétly 21. listopadu čtyři britské letouny Avro 504 k prvnímu dálkovému náletu. Budou

bombardovat hangáry vzducholodí u Friedrichshafenu na břehu Bodamského jezera. Každé letadlo nese pouze čtyři pumy. Výsledek byl spíše pohrůžkou – jedna vzducholoď byla poškozena, jedno letadlo muselo nouzově přistát.

O dva dny později, 23. listopadu, vznikl první francouzský oddíl bombardovacích letadel.

Začátkem prosince byla první německá letadla vybavena radiovým zařízením. Při přeletech nad francouzskými liniemi mohl pozorovatel podávat morseovkou zprávy o rozmístění dělostřelectva a přesunech vojáků.

Prvního prosince obsadilo rakousko-uherské vojsko Bělehrad, za čtrnáct dní však Srbové dobyli své hlavní město zpátky.

„Dnes byl zabit nejmladší člen naší setniny," poznamenal si Josef Antoš, sedmnáctiletý číšnický učeň Lumír Březovský. Byl střelen kulí do prsou a dlouho nemohl zemřít. Oči měl otevřeny a dlouho volal svoji maminku. Jest to hrozné, teprve nyní člověk vidí, jak ukrutnou věcí je válka."

1915

Vůbec první nálet na Británii uskutečnili Němci 19. ledna. Dvě vzducholodě L.3 a L.4 přelétly Severní moře, svržené pumy způsobily smrt 6 civilistů. Angličtí piloti nezůstali pozadu – o čtyři dny později svrhli ze dvou letadel 8 pum na německou ponorku v přístavu Zeebrugge.

Dne 17. března mířila vzducholoď Z.XII nad Anglii, ale pro špatné počasí shodila pumy na Calais.

Na východní i západní frontě boje pokračovaly. Začátkem dubna 1915, před druhou bitvou u Artois, byla česká rota Nazdar přesunuta do blízkosti města Arras. Cílem společného útoku francouzských a českých vojáků 8. května 1915 bylo překonat hustou zákopovou síť nepřítele a dobýt hřeben zvaný Falaise de Vimy. Po obvyklé dělostřelecké přípravě vyrazili příslušníci roty Nazdar do útoku v čele celého 33. armádního sboru. Postup roty nezastavily ani první padlí a svůj úkol vojáci beze zbytku splnili. Celkové

ztráty však byly značné – z 250 důstojníků a mužů jich 42 padlo a téměř sto bylo zraněno. Čeští dobrovolníci byli zmíněni v rozkazech, někteří dostali vyznamenání. Zúčastnili se pak – už jen jako četa – například i ofenzivy na řece Sommě v červenci 1916.

V březnu byl zahájen námořní útok na Dardanely, který měl otevřít novou frontu, porazit tureckou armádu a pomoci Rusku. Turecko se bránilo opevněním poloostrova Gallipoli. Koncem dubna se na poloostrově vylodily anglické, francouzské a australské jednotky. Spojenci očekávali brzké a snadné vítězství. Spletli se. Otevřený boj se změnil na dlouhou a krutou zákopovou válku.

Na východní frontě zatlačovali Rusové Rakušany za Karpaty. Zastavit je měla 1. května 1915 velká rakousko-německá ofenziva. Jejím cílem bylo trvale obsadit karpatské průsmyky. Rusové byli zahnáni k Przemyślu a Varšavě. Německé a rakousko-uherské jednotky haličskou pevnost dobyly.

Na západní frontě zahnali Němci plynovými útoky Brity zpátky až na okraj Yprů. V následující bitvě měli mnohem větší ztráty Britové a Kanaďané. Koncem května padly tisíce francouzských vojáků v bojích u Notre Dame de Lorette.

Němci se celkem oprávněně domnívali, že mají po posledních úspěších převahu jak na východní, tak i na západní frontě.

Poslední květnový den přelétla nad Londýnem opět německá armádní vzducholoď Zeppelin LZ.38. Shodila zápalné pumy a granáty, sedm obyvatel města zahynulo. Na pomalý a zranitelný vzdušný koráb se pokusilo zaútočit devět letadel, ale bez výsledku. Jeden stroj se zřítil a pilot zahynul. Podobné nálety sice neznamenaly velké ztráty, vyvolávaly však neklid, strach a paniku. V neděli 6. června mířily vzducholodě LZ.37, LZ.38 a LZ.39 opět na Londýn Podporučíku R. Warnefordovi se podařilo z letounu Morane-Saulnier L Parasol shodit pumy na L.37; její hořící vrak spadl na předměstí Gentu. Warneford zahynul již 18. června ve stroji Henry Farman.

Ještě předtím, 23. května, vyhlásila Itálie válku Rakousku-Uhersku, a připojila se tak k Británii, Francii a Rusku. Byla otevřena sedmá fronta. Pro přehled shrňme dosavadní: východní fronta, západní, jižní, nebo také rakousko-srbská, kavkazská, gallipolská a mezopotamská.

Na Gallipoli pokračují boje mezi spojeneckými silami a Turky, útoky střídají protiútoky. Padlých mužů byly tisíce na každé straně. Turci udrželi strategicky důležité výšiny.

V bitvě u Artois ztratili francouzské jednotky na 18 000 mužů. Bojové linie se střídavě posouvaly, často jen o stovky metrů. Téměř neustálá dělostřelecká palba a střety v zákopech způsobovaly velké ztráty na obou stranách.

Koncem června dobyli rakouští vojáci zpět Lvov. Dne 5. srpna vstoupily jednotky německé armády do Varšavy a postupovaly dál na východ. Postupně dobyly litevská města Kaunas a Vilnius.

Nálety německých vzducholodí na Londýn pokračovaly. Nepůsobily sice velké ztráty, pro obyvatele města byly však stále zneklidňující. Proto Británie požádala náčelníka francouzského generálního štábu generála Maurice Pellé o urychlené dodání protiletadlových děl ráže 75 mm, umístěných na obrněném autě. Snad pomohou.

Dne 25. září byla zahájena spojenecká ofenziva na západní frontě. Francouzi úspěšně zaútočili na německé zákopy v Champagni, zato Britové u Loosu zaznamenali značné ztráty.

Francouzský spisovatel a světoběžník Blaise Cendrars (otec byl Švýcar a matka Skotka) publikoval s přáteli 29. července 1914 výzvu k cizincům žijícím ve Francii, aby vstoupili do dobrovolných sborů. Byli zařazeni do Cizinecké legie. Cendrars se zúčastnil bojů v Champagni a 26. září byl těžce zraněn a přišel o ruku. Stručný úryvek z jeho textu *V tichu noci* dokresluje atmosféru na frontě: *Zákopy byly vyztužené, kulometná hnízda úžasně kamuflovaná, palebná postavení řádně opevněná, chytře rozmístěná baterie malých zákopových děl nebo moždířů byla rozestavena za nejbližším hřebenem, dobře kryté pětasedmdesátky zrádně z boku kryly zubatinu v první linii. Celé postavení bylo prošpikováno léčkami, přecpáno zátarasy a španělskými jezdci a síť ostnatých překážek, nad pomyšlení hustá, sahala do veliké hloubky…* Cendrars zmiňuje obavy z podkopů pod vlastními zákopy, do nichž se nepřítel snažil umístit silnou nálož, a vyhodit tak celý úsek do povětří, a popisuje konec kamaráda van Leese, který koncem září zahynul *tou nejstrašnější smrtí, jakou jsem kdy na bojišti viděl. Když jsme totiž vyrazili k útoku, byl zasažen dělostřeleckým granátem a já jsem*

viděl, viděl jsem to na vlastní oči, které ho sledovaly ve vzduchu, viděl jsem, jak tento krásný legionář byl prudce uchopen, zmačkán, vysát, a viděl jsem, jak jeho zkrvavené kalhoty padly na zem prázdné, zatímco strašlivý výkřik bolesti, který vydal tento muž zavražděný ve vzduchu neviditelnou příšerou zahalenou do žlutého mračna, byl ještě hrůznější než samotný rozprask granátu, a slyšel jsem ten křik, který trval ještě pěknou chvilku po tom, kdy na cucky rozervané tělo už neexistovalo. Kromě těch prázdných kalhot jsem z van Leese nic jiného nenašel; nebylo tedy ani co pohřbít.

K dosud největšímu náletu francouzských letadel na Německo došlo 26. září 1915. Útoku na chemickou továrnu v Ludwigshafenu, který byl dlouho a do nejmenších detailů připravován, se zúčastnilo 18 bombardérů. Každý z nich měl palivo pro sedm hodin letu. Pro silný vítr byl start několikrát odložen. Konečně ve tři hodiny ráno piloti vzlétli. Byli vybaveni podrobnými mapami i fotografiemi. Museli překonat několik překážek. Nejdříve se s těžkým nákladem pum dostat do výšky 1500–1800 metrů a přelétnout téměř celou nepřátelskou frontu. Stálým nebezpečím byla střelba protiletadlových děl a německá letadla. Nějaký čas je oslepovalo vycházející slunce. Sestoupili do údolí Rýna a pokračovali směrem k Mannheimu, letěli v malé výšce nad lesy, aby nebyli spatřeni a hlášena jejich přítomnost. Po třech hodinách letu uviděli nedaleký cíl. Rozsáhlé objekty rozeznali podle kouře z komínů. Továrna BASF na levém břehu Rýna (Badische Anilin und Soda Fabrik) dodávala před válkou především anilinové barvy (měla mimochodem pobočku v Neuville-sur-Saône u Lyonu), pak vyráběla velké množství dusičnanů potřebných k výrobě výbušnin. Až dvě třetiny výbušnin užívaných německou armádou pocházely právě odtud, proto bylo tak důležité její provozy zničit, nebo alespoň poškodit, a nadlouho tak omezit výrobu.

Asi dva kilometry před cílem se letci rozdělili na dvě skupiny, jedna směřovala k Oppau, druhá k mateřskému závodu v Ludwigshafenu, a během čtvrthodiny shodili více než tunu pum. Sloupy dýmu, výbuchy a plameny potvrzovaly úspěch akce. Francouzské bombardéry musely unikat prudké palbě ze země, skupina přišla o jeden stroj, řízený pilotem De Goysem, který byl sestřelen palbou ze dvou upoutaných balonů. Ostatní změnili zpáteční trasu

a vyhnuli se tak střelbě z protiletadlových stanovišť, která už byla v pohotovosti a očekávala, že se budou vracet stejnou cestou.

Pět německých vzducholodí provedlo 13. října nejtěžší nálet na Británii za celou válku. Shodily celkem 186 pum na Londýn a přilehlé hrabství, 76 civilních osob zahynulo. Obyvatelé Londýna se znovu ptali: proč nás nedokáže ochránit protiletadlové dělostřelectvo?

Srbové ustoupili 7. října před rakousko-německými vojsky z Bělehradu. Rakušané pak vtrhli do Černé Hory a Bulhaři napadli Srbsko. Ústřední mocnosti dostaly nového spojence.

Na západní frontě nic nového – pokračují prudké boje. Vojáky trápí zima, déšť a nemoci. Pokud ještě žijí.

Německá vojska obsáhla celou část Polska, předtím zabranou Ruskem. Začala evakuace anglických, australských, novozélandských a francouzských vojáků z poloostrova Gallipoli. Turecko triumfovalo.

Závěrem roku 1915 se nikdo neodvážil odhadnout další trvání války, která měla skončit o Vánocích roku 1914. Ale tehdejší legendární příměří na západní frontě se už neopakovalo. Palba pokračovala i o svátcích.

Ruská ofenziva na východní frontě úspěšná nebyla. Shrnuto: ústřední mocnosti, tedy Německo a Rakousko-Uhersko, měly na konci roku 1915 převahu.

1916

Posledního lednového dne roku 1916 zaútočilo na Anglii přes Severní moře devět vzducholodí. Jedna se při návratu zřítila do moře a šestnáct členů posádky zahynulo.

Němci připravovali útok na opevněné město Verdun, který 21. února obvyklou dělostřeleckou přípravou skutečně zahájili. Připojilo se k němu i 168 průzkumných letadel. Obraně pevností velel generál Phillippe Pétain. V těžkých bojích a střídavých útocích padly desetitisíce mužů na obou stranách.

Britové připravovali ofenzivu na řece Sommě.

Nálety německých vzducholodí na Anglii pokračovaly. Opět splnily svůj účel – vyvolat obavy a strach.

Ve Francii vznikla letka amerických dobrovolníků jménem Lafayette.

Zatímco Brusilovova ofenziva začátkem června proti rakouským vojskům na východní frontě byla úspěšná a Rusové obsadili nejvýchodnější rakouskou (dnes ukrajinskou) metropoli Černovice, na západní frontě padla pevnost Vaux do rukou Němců.

Francouzská letadla bombardovala při náletu 22. června Karlsruhe. U Verdunu byl německou stíhačkou sestřelen americký poručík Balsey. Pád přežil bez zranění.

Před plánovaným francouzsko-britským průlomem fronty na Sommě začala na dvacetikilometrovém úseku dělostřelecká příprava. Německým vojskům však nezpůsobila vážnější škody. Samotná bitva na Sommě byla zahájena 1. července 1916 na frontě široké 42 kilometrů. Ztráty byly mimořádné, už první den padlo přes 20 000 britských vojáků. Statisíce dalších mužů na obou stranách nebylo možné identifikovat. Německá armáda ztrácela počáteční převahu a sílu. Ale boje se protáhnou až do zimy.

V zákopech mezi Flandry a Vogézami stál na západní frontě proti Cendrarsovi osmnáctiletý student učitelského ústavu Erich Maria Remarque. Také se dočká konce války a napíše slavný román *Na západní frontě klid.* Ne, klidná fronta samozřejmě nebyla. Píše: *Nikdo by nevěřil, že v této rozryté poušti ještě mohou být lidé; ale teď se ze zákopů všude noří přilby, a padesát metrů od nás už je kulomet v palebném postavení a hned také začíná štěkat. Drátěné překážky jsou roztrhané na cucky. Nicméně ještě trochu zdržují. Vidíme útočící postavy, jak se k nám blíží. Naše dělostřelectvo je kropí. Kulomety řehtají, pušky práskají. Ti odnaproti se propracovávají kupředu… Poznáváme sešklebené obličeje, ploché přílby, jsou to Francouzi. Když dobíhají ke zbytkům drátěného zátarasu, mají už znatelné ztráty. Kulomet vedle nás jim pokosil celou jednu řadu; pak se kulometu zasekl pás a útočníci se blíží. Vidím jednoho z nich, jak se zvednutým obličejem padá do ostnatého drátu. Tělo se hroutí, ruce zůstávají viset, jako by se chtěl modlit. Pak tělo úplně odpadá a v drátech visí jenom ustřelené ruce s pahýly paží… Stala se z nás nebezpečná zvířata. Nebojujeme, jenom se bráníme vlastní zkáze. Granáty neházíme*

na lidi, na lidi v tu chvíli nemyslíme – tam odnaproti se za námi žene běsnící smrt, má ruce a přílby, po třech dnech jí můžeme poprvé pohledět do tváře, po třech dnech se jí můžeme poprvé bránit, máme šílený vztek, že už neležíme bezmocně čekajíce na popravišti, můžeme ničit a zabíjet, abychom se zachránili a pomstili… Všude cvakají štípací kleště, rachotí prkna, házená přes zátarasy, skáčeme úzkými průchody do zákopů… házíme do krytů svazky ručních granátů, země sebou škube, rachotí, dýmá, sténá, klopýtáme přes kluzké cáry masa, přes měkká těla, padám do roztrženého břicha, na němž leží nová, čisťounká čepice francouzského důstojníka.

Na východní frontě se Rusům dařilo vytlačovat Němce a Rakušany na západ, i jejich postup byl však doprovázen vysokými ztrátami.

Na soluňské frontě zaútočilo v polovině srpna 18 000 Bulharů na spojeneckou frontovou linii u Floriny, za měsíc ji ruští a francouzští vojáci dobyli zpět, Italové zahájili na své frontě ofenzivu proti Rakušanům.

Koncem srpna vyhlásilo Rumunsko válku Rakousku a jeho vojáci vstoupili do Sedmihradska. Za necelý měsíc se museli vrátit.

Na Sommě nasadili 15. září spojenci poprvé novou zbraň – tanky.

Dne 2. září podnikli Němci největší nálet vzducholodí na východní Anglii. Ze šestnácti obrů přeletělo deset Severní moře a v noci se objevily nad Londýnem. Vzducholoď Schütte-Lanz SL.11 po krátkém pronásledování sestřelil palbou z kulometu Lewis z letadla B.E. 2c poručík William Leefe Robinson. Za několik dní se konal pohřeb 16 obětí s vojenskými poctami. Veřejnost přijímala pocty obtížně a s rozpaky – máme snad zapomenout na oběti jejich bombardování? Jednadvacetiletý Robinson se stal národním hrdinou a byl vyznamenán Viktoriiným křížem. O čtrnáct dní později sestřelil po vzdušném souboji s britským pilotem podporučíkem Lionelem Morrisem a pozorovatelem poručíkem Reesem nad západní frontou svůj první letoun baron Manfred von Richthofen.

Dalších sedm německých vzducholodí letělo nad Anglií 1. října, jeden Zeppelin sestřelil poručík Tempest, celá posádka zahynula. Stejný počet vzducholodí se nad Londýnem objevil i 27. listopadu. Dvě byly zničeny zápalnými střelami britského pilota. O den později shodil německý letoun několik pum na čtvrť Kensington.

V listopadu 1916 začala na Sommě a u Verdunu poslední bitva. Za dosavadních pět měsíců bojů tu padl na obou stranách téměř milion mužů. Strašné, až neskutečné číslo. Verdun zůstal v rukou Francouzů, kteří pak 15. prosince zahájili mohutný a úspěšný útok na německé sevření pevnosti.

Ani v závěru roku 1916 nebylo přijato vánoční příměří.

Už se tomu nikdo nedivil.

Přinese následující rok 1917 mír a ukončí dosud nerozhodnou válku? ptali se lidé na celém světě – v zákopech i v zázemí, v Evropě i v zámoří.

1917

Do války už bylo zapojeno jedenáct evropských států. K Dohodě patřilo Rusko, Anglie, Francie, Itálie, Japonsko, Portugalsko, Srbsko, Belgie a Rumunsko, přičemž v britských řadách bojovali Australané, Novozélanďané, Indové, Jihoafričané, vojáci ze Západní Indie a z Kanady. Ústřední mocnosti tvořilo Německo, Rakousko-Uhersko, Turecko a Bulharsko.

V Moskvě vypukla v březnu první revoluce, podle tehdejšího kalendáře nazývaná Únorová, svrhla cara a vytvořila Prozatímní vládu.

Na západní frontě sestřelil kanadský pilot Billy Bishop první ze 72 německých letounů. Velitelé armád připravovali další spojeneckou ofenzivu. Začala o Velikonocích.

Během bitvy u Arrasu ztratilo britské letectvo 131strojů a 316 letců. Průlom fronty se spojencům nepodařil, Němci si udrželi i převahu ve vzduchu, přesto museli brzy ustoupit.

Začátkem dubna 1917 se již kapitán a velitel letky William Robinson, který sestřelil před několika měsíci u Londýna vzducholoď Zeppelin, střetl s letkou Jasta 11 Manfreda von Richthofena. Angličané letěli na pěti nových letadlech Bristol F 2a vybavených dvěma synchronizovanými kulomety, Němci na Albatrosech D III. Výsledek? Z pěti anglických strojů byly čtyři sestřeleny, jeden se vrátil na základnu těžce poškozený. Kapitán Robinson se dostal do zajetí.